Startnotitie actualiseren gezondheidsbeleid

1. Inleiding

In de gezondheidsagenda “Samenwerken aan gezondheid” wordt het gezondheidsbeleid van de gemeente Nijmegen beschreven voor de periode 2021-2024. De Wet Publieke Gezondheid verplicht de gemeente om elke vier jaar beleid opnieuw vast te stellen. Opnieuw hoeft niet direct te betekenen geheel nieuw beleid, maar kan ook een actualisatie of bekrachtiging zijn van het huidige beleid, welke vastgesteld wordt door de gemeenteraad.

Wij hebben in de afgelopen jaren een koers ingezet die we graag willen aanhouden. Het verbeteren van de volksgezondheid vraagt om een lange adem en om collectief investeren in mens en maatschappij, gedrag en omgeving. Wij willen, samen met de vele partners in de stad, verder bouwen aan een goede en stevige preventiestructuur in de gehele stad. Met als doel dat alle Nijmegenaren in staat worden gesteld om zelf gezond te kunnen leven en participeren in een gezonde leefomgeving.

In hoofdstuk 2 staan we kort stil bij de stand van zaken van de uitvoering van het huidige gezondheidsbeleid en de huidige gezondheidssituatie. In hoofdstuk 3 beschrijven we de uitdagingen die van invloed zijn op toekomstig gezondheidsbeleid. In hoofdstuk 4 gaan we in op de actualisatie van de agenda, de vorm waarin we de agenda willen gieten en de te maken keuzes gegeven de uitdagingen die we hebben. Hierover gaan we graag met de raad in gesprek, zodat we tot een gezamenlijk gedragen keuze kunnen komen. In hoofdstuk 5, tot slot, beschrijven we het proces en de planning om te komen tot een geactualiseerde gezondheidsagenda.

2. Stand van zaken huidige gezondheidsbeleid en gezondheidssituatie

2.1 Stand van zaken uitvoering huidige gezondheidsbeleid

Eind 2022 is er een uitgebreide voortgangsrapportage gemaakt ten aanzien van het huidige gezondheidsbeleid. Met deze voortgangsrapportage is de Raad geïnformeerd over de voortgang van de uitvoering van het gezondheidsbeleid. In deze startnotitie blikken we in bijlage 1 kort terug op de meest recente voortgang van de zeven speerpunten en cijfers sinds de voortgangsrapportage van eind 2022.

2.2 Ontwikkelingen i.r.t. het gezondheidsbeleid

Daarnaast zijn er aantal andere ontwikkelingen die van invloed zijn geweest op de uitvoering van het gezondheidsbeleid.

Wij zijn Groen Gezond en in Beweging Nijmegen

‘Wij zijn Groen, Gezond en in Beweging Nijmegen’ (GGIB) is een groeiend netwerk van organisaties die samenwerken aan gezonde Nijmegenaren in een gezonde stad. In 2023 zijn er meer dan 20 nieuwe partners en vrienden aangesloten. Het ROC Nijmegen is zelfs toegetreden als kernpartner, naast de gemeente, Radboud UMC, GGD Gelderland Zuid, HAN en Radboud Universiteit. In mei kwamen meer dan 60 partners en vrienden samen om bij te dragen aan het verkleinen van gezondheidsachterstanden en duurzaam inzetbare medewerkers. Zo werd in september de jaarlijkse Vitaliteitsweek georganiseerd. In november kwamen de bestuurders van het netwerk samen, om plannen te maken om Nijmegenaren gezonder te laten leven. Er worden doorlopend webinars en bijeenkomsten georganiseerd over uiteenlopende gezondheidsthema’s. Met de GALA-middelen hebben we een vervolg kunnen geven aan het uitvoeringsbudget voor het lokaal preventieakkoord, voorlopig alleen voor 2024. Er werd een oproep aan de stad gedaan om met nieuwe initiatieven te komen om gezondheidsachterstanden verkleinen. Wij gingen op zoek naar initiatieven om Nijmegenaren mentaal gezonder te laten leven, bij te dragen aan gezonde voeding, of het middelengebruik (alcohol en andere drugs) aan te pakken. Deze oproep leidde tot 17

aanvragen van meer dan 30 betrokken inwoners en professionals, waarvan er 9 zijn gehonoreerd en 4 zijn doorverwezen naar het Nijmeegs Sport Akkoord. Ook het Nijmeegs Sportakkoord, onderdeel van GGIB, biedt doorlopend de mogelijkheid om sport- en beweegideeën uit te voeren.

GALA en IZA

Het landelijke Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en Integraal Zorg Akkoord (IZA) hebben de uitvoering van de huidige gezondheidsagenda bekrachtigd. Gezond leven is niet voor iedereen even makkelijk en ongezondheid is niet alleen de uitkomst van ongezond gedrag/een ongezonde leefstijl, maar vooral ook van een complexe ongelijkheid in de samenleving. Het terugdringen van gezondheidsverschillen loopt als een rode draad door het GALA. Met het plan van aanpak GALA 2023-2026 'Samen op weg naar een gezonde Nijmeegse generatie in 2040' besteden we behalve aan het verkleinen van gezondheidsverschillen extra geld en aandacht aan: een gezonde en fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten, het versterken van de (verbinding met) de sociale basis, een gezonde leefstijl, versterking van de mentale weerbaarheid en mentale gezondheid en vitaal ouder worden.

Het Integraal Zorgakkoord (IZA) heeft als doel de zorg voor de toekomst goed, toegankelijk en betaalbaar te houden. Zorg- en welzijnspartijen hebben hierin beloofd om samen te werken aan passende zorg en ondersteuning, samen met de patiënt, op de juiste plek en met de nadruk op gezondheid. In de regio Rijk van Nijmegen is er vanuit het netwerk Nijmegen op één Lijn (NOEL) een regioplan IZA opgesteld. In het regioplan hebben we vastgesteld wat de belangrijkste prioritaire opgaven zijn en welke afspraken de regio maakt om deze opgaven aan te pakken en uit te voeren. We hebben de volgende thema's gedefinieerd waarop we de komende tijd regionaal coördinatie zullen geven met behulp van werkgroepen: Preventie, Kwetsbare groepen, Mentale gezondheid, Acute zorg, Arbeidsmarkt, Databeschikbaarheid en digitale transformatie.

Met het IZA en GALA vraagt het Rijk om nog meer integraal te kijken naar oplossingsrichtingen en samenwerkingen. Ook dit sluit aan bij ons gezondheidsbeleid. Tegelijkertijd willen we benadrukken: enkele onderdelen in de GALA (brede) regeling hebben financiering t/m 2025. Dat geldt voor Mentale Gezondheid, Aanpak overgewicht en obesitas, Leefomgeving, Opgroeien in een Kansrijke Omgeving & Vroegsignalering Alcoholproblematiek en Eén tegen Eenzaamheid. Dit maakt het lastig om in te zetten op duurzame oplossingsrichtingen.

Omgevingsvisie

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Eén van de maatschappelijke doelen van de Omgevingswet is het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit. Het is hierbij belangrijk dat gezondheid op een gelijkwaardige manier meeweegt in het omgevingsbeleid. Volgens de Omgevingswet moet een gemeente een omgevingsvisie hebben. De huidige Omgevingsvisie wordt momenteel geactualiseerd. Vanuit bovengenoemd maatschappelijk doel krijgt gezondheid een prominentere plek in deze visie dan voorheen. Op basis van interne bijeenkomsten, gesprekken met partners en een stadpeiling zijn acht thema's benoemd waar een gezonde leefomgeving uit bestaat (beweegvriendelijke omgeving, gezond milieu, groene klimaatbestendige omgeving, ruimte voor ontmoeten en verbinden, gezond en sociaal wonen voor iedereen, functies zijn goed gemengd, gezonde duurzame voedselomgeving, schoon en veilig). Per stadsdeel worden er momenteel gebiedsuitwerkingen gemaakt waarin deze thema's meegewogen worden.

Coalitieakkoord

In het coalitieakkoord 'Ons Nijmegen, Stad van Iedereen' wordt de nadruk gelegd op (collectieve) preventie ter voorkoming van (individuele) zorg. Door meer in te zetten op preventie verwacht de coalitie dat de tekorten op zorg afnemen met respectievelijk € 300.000 in 2025 en € 600.000 in 2026. Dit is een taakstelling voor alle domeinen van preventie en is breder dan gezondheid. Het is moeilijk vast te stellen welke maatregelen met betrekking tot preventie hieraan bijdragen en op welke soort zorg (Jeugdwet, WMO, Zvw, Wlz) dan bespaard wordt.

2.2 Huidige gezondheidssituatie Nijmegen

In 2021 en 2022 zijn er vanwege corona extra gezondheidsmonitors uitgevoerd door de GGD; Corona Gezondheidsmonitor Jeugd 2021 en Corona Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2022. Hieronder schetsen we de gezondheidssituatie van Nijmeegse inwoners op basis van deze monitors als het gaat om ervaren gezondheid, gezondheid en ziekte, leefstijl en mentale gezondheid. Waar mogelijk vergelijken we de Nijmeegse cijfers met Nederland en/of Gelderland-Zuid. In bijlage 2 zijn aanvullend grafieken opgenomen.

Ervaren gezondheid

Gezondheid is meer dan de afwezigheid van lichamelijke klachten. De gezondheidsbeleving is daarom een belangrijke maat om de algemene gezondheid te meten onder de bevolking. Mensen kunnen zelf het beste aangeven hoe zij hun eigen gezondheid ervaren.

Een (zeer) goede ervaren gezondheid is in Nijmegen (71%; 18+) ongeveer gelijk aan Nederland (70%; 18+). 24% van de Nijmegenaren (18+) geeft aan “gaat wel” en 5% van de Nijmegenaren (18+) ervaart de eigen gezondheid als (zeer) slecht.
De (zeer) goed ervaren gezondheid is afgenomen sinds 2016 In Nederland en ook in Nijmegen (2016: 78%, 2020: 76%, 2022:71%). We zien bij Nijmeegse volwassenen verschillen in (zeer) goed ervaren gezondheid tussen wijken en in stadsdelen. Zo is de (zeer) goed ervaren gezondheid in Dukenburg het laagst met 61,1% en in Noord het hoogst met 76,6%. Ook zien we verschillen in (zeer) goed ervaren gezondheid naar opleidingsniveau (51% lo/ mavo/lbo, 81% hbo/wo).

Een (zeer) goed ervaren gezondheid onder jeugd is in Nijmegen (78%) iets lager dan in Nederland (83%). 18% van de jongeren geeft aan ‘gaat wel’ en 4% van de jongeren ervaart de eigen gezondheid als (zeer) slecht.
De (zeer) goed ervaren gezondheid onder Nijmeegse jeugd is tussen 2019 en 2021 afgenomen. In 2019 ervaarde 85% van de jongeren hun gezondheid als (zeer) goed (86% in regio Gelderland-Zuid). In 2021 was dat gedaald naar 78% (81% in regio Gelderland-Zuid).

Gezondheid en ziekte

Met name op latere leeftijd krijgen mensen te maken met langdurige ziekten of aandoeningen. Denk hierbij aan hart- en vaatziekten, diabetes, kanker en artrose. Veel chronische ziekten zijn te voorkomen met een gezonde leefstijl. Voorkomen van ziekten en aandoeningen is van belang voor een goede kwaliteit van leven en het verminderen van het zorggebruik. In Nijmegen heeft 31% van de inwoners (18+) één of meer langdurige ziekten, dit is ongeveer gelijk aan Nederland (33%). Hierin zijn grote verschillen te zien in opleidingsniveau; 43% lo/mavo/lbo, 27% hbo/wo.

Leefstijl

Overgewicht

In Nijmegen heeft 45% van de volwassenen van 18 jaar en ouder overgewicht. Dit percentage is iets lager dan in Nederland (52%). Er zijn grote verschillen in overgewicht bij mensen kijkend naar opleidingsniveau: 60% van de mensen met lo, lbo of mavo, 43% van de mensen met havo, vwo of mbo en 31% van de mensen met hbo of wo heeft overgewicht. Ook zijn er grote verschillen tussen de stadsdelen: in Dukenburg en Lindenholt heeft 55% van de inwoners overgewicht. In Centrum en Oost liggen de percentages op 34% en 36%.

Van de kinderen van 5 tot en met 14 jaar heeft 15% overgewicht. Ook hier zijn grote verschillen tussen de wijken te zien. In Neerbosch-Oost heeft 27% van de kinderen overgewicht. In Hatert is dit 25%. In Nijmegen-Oost is het aantal kinderen met overgewicht het laagst met een percentage variërend tussen 6% en 8% binnen de verschillende wijken.

Alcohol
Het percentage Nijmeegse volwassenen dat overmatig alcohol gebruikt (>7 glazen per week bij vrouwen, >14 glazen per week bij mannen) was in 2022 23% ten opzichte van 19% in 2020. In Oost en Centrum is het percentage overmatige drinkers het hoogst.

In 2021 had 23% van de jongeren (13-16 jaar) in de afgelopen 4 weken alcohol gedronken, iets minder dan in Nederland (29%). In 2019 was dit 20% van de Nijmeegse jongeren. 15% van de jongeren dronk in 2021 in de afgelopen 4 weken 5 of meer glazen tijdens één gelegenheid (bingedrinken). In 2019 was dit percentage 14%. Jongeren op het vmbo-bk hebben vaker in de afgelopen 4 weken gedronken en aan bingedrinken gedaan.

Roken
19,2% van de Nijmeegse inwoners (18+) rookt ten opzichte van 18% in Nederland. Er zijn grote verschillen tussen de wijken. Het aantal rokers is in het Stadscentrum het hoogst met 26%. Ook in Staddijk, Zwaneveld en Nijeveld is het percentage rokers hoog met 24%. In Hazenkamp en Oosterhout is het percentage rokers het laagst met 12%. Ook zijn er grote verschillen kijkend naar inkomen. Zo is het aantal rokers onder mensen (in Gelderland-Zuid) die moeite hebben met rondkomen meer dan twee keer zo hoog (24%) als onder mensen die geen moeite hebben met rondkomen (11%).

Na een jarenlange dalende trend, is wekelijks roken onder jongeren tussen 2019 en 2021 gestegen van 3% naar 5%, ongeveer gelijk aan Nederland (4%). Er zijn grote verschillen in opleidingsniveau; wekelijks roken is bij jongeren op het vmbo-bk het hoogst met 8% en op het vwo het laagst met 1%.

<u>Mentale gezondheid</u>
In 2022 had bijna 26% van de Nijmeegse inwoners (18+) last van psychische klachten ten opzichte van 22% in Nederland. In Meijhorst was het percentage het hoogst met bijna 32%, in Hazekamp en Oosterhout was het percentage het laagst met 18%. Het aantal mensen met een hoog risico op angst en depressie is tussen 2020 en 2022 toegenomen van 8% naar 11%.
Onder jongeren (13-16 jaar) is tussen 2019 en 2021 een grote stijging te zien in psychosociale problemen: 12% in 2019 en 21% in 2021 (ongeveer gelijk aan Gelderland-Zuid met 20%). Ook gevoelens van somberheid onder Nijmeegse jongeren zijn in die periode gestegen van 12% naar 18% (iets hoger ten opzichte van Gelderland-Zuid met 15%).

<u>Brede welvaart</u>
Behalve deze eerder gemeten cijfers hebben we voor de startnotitie ook gekeken naar de brede welvaartcijfers in Nijmegen van “nu” en “later” (zie bijlage 3 voor de details). Brede welvaart (waar gezondheid een onderdeel van is) wordt steeds vaker als algemene graadmeter gebruikt. De brede welvaart van de inwoners van Nijmegen ‘in het hier en nu’ ligt lager dan gemiddeld in Gelderland. Op een schaal met 34 beoordelingspunten (gemeten door het CBS) scoort Nijmegen relatief vaak onder het landelijk gemiddelde (bron: de Gelderlander). Uit bijlage 3 blijkt dat we in het Nijmegen van ‘later’ (toekomstige generaties) meer bebouwd terrein zullen hebben (dat ten koste gaat van ons natuurlijk kapitaal), dat de ervaren gezondheid de komende jaren zal afnemen en dat de gemiddelde schulden per huishouden zullen toenemen en ook hoger zullen zijn dan in andere gemeenten.

3. De uitdagingen

In het GALA en IZA zijn de belangrijkste uitdagingen voor de komende 10 jaar geschetst. In de door het ministerie van VWS opgestelde Vooruitblik Volksgezondheid Toekomstverkenning 2024 (hierna VTV 2024) wordt beschreven wat de opgaven voor volksgezondheid en zorg zijn op weg naar 2050. De VTV is een belangrijke bron voor landelijk en lokaal gezondheidsbeleid. De belangrijkste uitdagingen worden in de volgende paragrafen beschreven.

3.1 Uitdagingen voor de komende 10 jaar (bron: GALA/IZA)

Voor de komende decennia zijn op het gebied van gezondheid en preventie tenminste twee grote uitdagingen, die nauw met elkaar te maken hebben: het terugdringen van gezondheidsverschillen (GALA) en het beheersen van de zorgkosten (IZA). Door de groei van het aantal patiënten met één of meer chronische aandoeningen, ten dele veroorzaakt door leefstijl en de vergrijzing van de bevolking, dreigen de kosten van de zorg steeds verder toe te nemen. Preventie draagt bij aan het voorkómen van (chronische) ziekten en aan het terugdringen van de zorgconsumptie doordat patiënten beter met hun ziekte omgaan. De verschillen in gezondheid tussen mensen met een hoge en een lage sociaaleconomische status nemen de laatste jaren toe. Dat betekent persoonlijk leed voor grote groepen mensen, een bedreiging voor de maatschappelijke cohesie en een economische schadepost. De grote uitdaging op het gebied van preventie is om ook groepen met een lage sociaaleconomische status adequaat te bereiken. Daarnaast is relatief veel winst te behalen door gerichte aandacht voor specifieke kwetsbare groepen, zoals ouderen en jongeren.

3.2 Opgaven/uitdagingen 2050 (bron: VTV 2024)

In de door het ministerie van VWS opgestelde VTV 2024 worden de uitdagingen geschetst waar we als Nederland in 2050 waarschijnlijk mee te maken krijgen uitgaande van de huidige stand van zaken. In Nijmegen zullen de uitdagingen ongeveer gelijk zijn als in de rest van Nederland. Er worden acht uitdagingen voorzien die hierna zijn beschreven.

1. Gezondheid op weg naar de derde levensfase onder druk

De 50-67-jarigen van nu zullen in 2050 in hun derde levensfase zijn. Zij zullen onderweg naar hun pensioen en de daaropvolgende ‘derde levensfase’ misschien iets gezonder gaan leven, bijvoorbeeld door meer te bewegen. Overgewicht blijft echter een belangrijk probleem, dat een groot stempel op hun gezondheid zal drukken. Zestig procent van de mensen tussen 50 en 64 heeft al overgewicht (Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor; CBS i.s.m. RIVM). Dit is een belangrijke risicofactor voor verschillende aandoeningen zoals diabetes, kanker en gewrichtsproblemen.

2. Ongunstige toekomstverwachting voor leefstijl van jongeren

Jongeren (12-24 jaar) van nu zijn in 2050 volwassenen tussen de 38 en 50 jaar. In 2050 vormen zij dus (een deel van) de bevolkingsgroep die Nederland draaiende zal houden. Zij zijn de werknemers, ouders en mantelzorgers van de toekomst. Momenteel, in een belangrijke periode in hun leven, zijn er veel maatschappelijke ontwikkelingen die hen raken. Denk aan de klimaatverandering, prestatiedruk, flexibilisering van de arbeidsmarkt, internationale conflicten en de woningcrisis. Daarom is het goed om te kijken hoe hun gezondheid er straks uit zal zien. Over het geheel genomen is de verwachting voor de leefstijl van jongeren ongunstig. Het grootste probleem daarbij zal overgewicht en bewegingsarmoede zijn. Nu al heeft 15 procent van de 12- tot en met 17-jarigen overgewicht of obesitas (gegevens gezondheidsmonitor 2022 GGD). Als de jongeren van vandaag tussen de 38 en 50 jaar oud zijn zullen zij naar verwachting meer bewegingsarmoede en overgewicht hebben dan nu. Veranderingen in hun leven, zoals gaan werken en het krijgen van een eerste kind, leiden vaak tot minder bewegen en een hoger BMI. Bovendien wordt leefstijlgedrag dat leidt tot overgewicht vaak van generatie op generatie doorgegeven. Dat betekent dat kinderen van ouders met overgewicht dus ook extra kans op overgewicht hebben. Ook geven zij zelf op hun beurt de kans op overgewicht weer door aan hun kinderen. Het alcohol-, tabaks- en middelengebruik van jongeren van nu in de toekomst laat een wisselend en onzeker beeld zien. Dit verdient echter wel aandacht.

3. Mentale gezondheidsproblemen van jongeren nu werken door in hun toekomst

Voor de coronapandemie was al langere tijd een lichte toename in mentale problemen bij jongeren te zien. Dit betrof vooral meisjes. De coronapandemie was voor jongeren echter een moeilijke tijd, maar er was ook sprake van herstel en veerkracht. Ondanks dat hebben jongeren op dit moment meer klachten dan voorheen. Mogelijk moeten deze ontwikkelingen in mentale gezondheid en leefstijl in samenhang bezien worden.
Mentale problemen in de adolescentie hangen samen met een grotere kans op mentale problemen op latere leeftijd. De mentale gezondheid van de jongeren van nu zal in 2050, als zij 38 tot 50 jaar oud zijn, vergelijkbaar met of iets beter zijn dan hun huidige situatie. Wel zullen jongeren die in ongunstige omstandigheden opgroeien, bijvoorbeeld door armoede en financiële bestaansonzekerheid, een grotere kans op mentale ongezondheid hebben op latere leeftijd.

4. Aantal mensen met complexe zorgvraag zal toenemen

Het aantal mensen met meerdere gezondheidsproblemen tegelijk, vooral op zeer hoge leeftijd, zal toenemen. Dit komt onder meer door de demografische ontwikkelingen. Er komt hierdoor meer vraag naar complexe zorg en ondersteuning. Bijkomende omstandigheden zoals een ongunstige woonsituatie, kwetsbare sociale netwerken en vooral bestaansonzekerheid kunnen deze complexiteit nog versterken. Ook zullen er in de toekomst mogelijk nieuwe infectieziekten komen, terwijl op hogere leeftijd het afweersysteem van mensen zwakker wordt. Het is aannemelijk dat bij tekorten in de zorg en ondersteuning de hoge kwaliteit, zoals we deze nu kennen, in het gedrang komt. De vanzelfsprekendheid van zorg en ondersteuning zal richting 2050 anders zijn dan nu.

5. Minder professionele- en mantelzorg en meer digitale zorg

In de toekomst zullen meer mensen zorg en ondersteuning nodig hebben, terwijl het aanbod van professionele zorg en ondersteuning, maar ook van mogelijke mantelzorgers, zal afnemen. Nederlanders zullen bovendien, ook als zij veel zorg en ondersteuning nodig hebben, toch langer zelfstandig wonen. Velen zullen in staat zijn de nodige hulp zelf te regelen, geholpen door een stevig netwerk. Er is echter ook een groeiende groep mensen voor wie dit, vooral op hoge leeftijd, moeilijk zal zijn. Vooral voor oudere mensen is het dalend aantal mogelijke professionele zorgverleners en mantelzorgers een risicofactor. Door deze tekorten kan medische of sociale problematiek te laat in beeld komen waardoor aandoeningen en ziektes escaleren, de kwaliteit van leven afneemt en ook de zorgvraag verder toeneemt. Ook ontstaat door het afnemend zorg- en mantelzorgpotentieel druk op de mantelzorgers om meer en tot op hoge leeftijd mantelzorg te blijven geven. Er zijn aanwijzingen dat het geven van mantelzorg op de langere termijn samenhangt met een verminderde mentale gezondheid.
Net als in de samenleving als geheel zal ook in de zorg en ondersteuning de digitalisering toenemen. Slimme sensoren voor gezondheidsmonitoring en andere e-health toepassingen versterken de tendens van zorg en ondersteuning thuis en meer zelf doen. Nieuwe mogelijkheden zoals virtual reality and artificial intelligence (AI) zullen er eveneens toe leiden dat zorg en ondersteuning steeds meer op afstand zal plaatsvinden. Zorgrelaties zullen daardoor veranderen; er zal steeds minder persoonlijk contact zijn en data komen centraal te staan. Het is daarbij onzeker in hoeverre verdergaande digitalisering de druk op de zorg en de ondersteuning gaat remmen. Digitale (zelf)diagnostiek kan bijvoorbeeld juist zorgen voor meer zorgvraag. Hoe dan ook vereist het effectief inzetten van digitale middelen een verandering in de organisatie van zorg en ondersteuning.
Daarnaast is ontwikkeling van nieuwe expertise bij professionals en mantelzorgers nodig, want in de zorg en ondersteuning zullen menselijke input en acties nodig blijven. Ook de randvoorwaarden voor een goede implementatie binnen de staande organisatie (structuur, cultuur en competenties van professionals) veranderen niet altijd automatisch mee. Ten slotte zijn er taken, zoals persoonlijke verzorging, maar ook aandacht voor welbevinden die digitale of andere technologieën niet kunnen overnemen.

6. Leven in bestaansonzekerheid hangt ook in de toekomst samen met gezondheidsachterstanden

Er bestaan in Nederland al heel lang grote gezondheidsachterstanden bij minder welvarende groepen. Groepen die in financiële bestaansonzekerheid (zoals een onzeker of laag inkomen) leven hebben vaker te maken met een combinatie van een minder goede gezondheid en ongunstige woon-, werk- en leefomstandigheden. Deze omstandigheden beïnvloeden elkaar waardoor een brede aanpak (Health in All Policies) noodzakelijk is. In de toekomst zullen vooral mensen met bestaansonzekerheid en een gebrek aan hulpbronnen het risico lopen om in een kwetsbare positie terecht te komen. Met alle gevolgen voor hun gezondheid. Deze hulpbronnen kunnen

individueel zijn (bijvoorbeeld veerkracht), of maatschappelijk (bijvoorbeeld sociale netwerken en sociale voorzieningen).

7. Klimaatverandering zal belangrijke impact op gezondheid hebben

In de toekomst zullen, door de klimaatverandering, hittegolven en hoge temperaturen gaan zorgen voor een toename van gezondheidsklachten, vooral bij ouderen, mensen met een chronische aandoening, (zeer) jonge kinderen en zwangeren. Ook zal er meer aan hitte gerelateerde vroegtijdige sterfte ('hittedoden') optreden, met name bij 80-plussers en mensen met een kwetsbare gezondheid. De effecten van hittegolven kunnen zich extra laten gelden in steden, vanwege het hitte-eiland effect, dat onder andere wordt veroorzaakt door de hoeveelheid verhard oppervlak. Op dit moment zijn er bovendien al verschillen in warmte tussen wijken, waarbij de minst welvarende wijken warmer zijn.

Door de toename in warme en zomerse dagen zullen mensen geneigd zijn om vaker en met minder huid bedekkende kleding naar buiten te gaan. Hierdoor zullen ze meer blootstaan aan UV-straling. Deze blootstelling aan UV-straling wordt ook groter door de afname in dagen met bewolking (toename in zonnestraling), vooral in de lente. Door deze toegenomen blootstelling aan UV-straling zal het risico op huidkanker stijgen. Mensen die in de buitenlucht werken lopen daarbij extra risico. Het pollenseizoen zal langer worden en er zal meer pollenproductie zijn. Daardoor zullen er meer, hevigere en langdurigere hooikoortsklachten onder de bevolking voorkomen. Het is nog niet zeker wat de gevolgen van klimaatverandering zijn voor het vóórkomen van nieuwe overbrengers en verwekkers van ziekten in Nederland, zoals tijgermuggen en het Westnijlvirus. Met het doormaken van de coronapandemie is wel duidelijk geworden dat we kwetsbaar zijn voor infectieziekten en dat meer kennis over de rol van klimaatverandering bij infectieziekten nodig is.

Door klimaatverandering zullen we ten slotte vaker te maken krijgen met overstromingen (rivier en zee), extreem weer (sneeuwstorm, hitte/droogte) en natuurbranden. Daarbij komt de fysieke veiligheid in gevaar. Er kunnen slachtoffers vallen en extreme gebeurtenissen kunnen leiden tot mentale gezondheidsklachten.

8. Klimaataanpak en ruimtelijke ontwikkelingen hebben mogelijk positieve gezondheidseffecten

Aanpassing aan een veranderend klimaat en maatregelen om de klimaatverandering af te remmen zijn moeilijk los te zien van andere ontwikkelingen (de woonopgave, de mobiliteitstransitie, de energietransitie en bijvoorbeeld ook de voedseltransitie) die in combinatie met elkaar de volksgezondheid beïnvloeden. Denk aan inzetten op duurzamer en actiever vervoer. De effecten van de klimaat- en andere maatregelen op gezondheid zullen overwegend positief zijn. Hoe groot het effect zal zijn hangt echter af van de concrete uitwerking.

Een belangrijk effect zal vermindering van luchtvervuiling zijn, een belangrijke risicofactor voor luchtwegklachten en hart- en vaatziekten. Er kunnen echter nog steeds (combinaties van) weersomstandigheden voorkomen die leiden tot pieken in slechte luchtkwaliteit. Hierdoor kunnen negatieve gezondheidseffecten optreden, met extra ziekenhuisopnames of sterfte tot gevolg.

Meer groene ruimte en meer water in de leefomgeving is nodig voor verkoeling en biedt tegelijk gelegenheid tot bewegen en ontmoeten. Een win-win aanpak vanuit de "health in all policies" gedachte draagt zo bij aan een gezonde leefstijl en aan een verbeterde kwaliteit van de leefomgeving. De kans op allergieën en infectieziekten door 'groen en blauw' in de wijk is te beheersen door technische en beheersmaatregelen. Wanneer een verschuiving van autogebruik naar fietsen en wandelen (actieve mobiliteit) plaatsvindt heeft dit een positief effect op bewegen en op luchtkwaliteit. Wel zal het aantal verplaatsingen in totaliteit blijven toenemen door de groei van de bevolking en (gematigde) economische groei. Dit zal de luchtkwaliteit weer iets doen afnemen.

Klimaatadaptatie, veranderingen in de ruimtelijke inrichting, de mobiliteitstransitie en de energietransitie pakken per wijk of buurt verschillend uit. Deze verschillen immers ook nu al qua gebouwde omgeving of bevolkingssamenstelling. Bij stedelijke verdichting of uitbreiding zullen bijvoorbeeld de verschillen in leefbaarheid en (binnen)milieukwaliteit tussen minder en meer welvarende wijken mogelijk toenemen. De gezondheidseffecten van woningisolatie zullen op sommige plekken gunstiger uitpakken dan op andere, bijvoorbeeld door al of niet verbeteren van ventilatie.

Zoals eerder aangegeven zullen er bovendien meer mensen met beperkingen of met een hoge leeftijd (langer) zelfstandig wonen. Ook deze ontwikkelingen stellen nieuwe eisen aan de fysieke en sociale kwaliteit van de leefomgeving. Denk aan sociale veiligheid of rustpunten voor mensen met fysieke beperkingen.

4. Actualisatie van de gezondheidsagenda

Zoals aangegeven in de inleiding willen we de huidige gezondheidsagenda graag actualiseren. De huidige agenda heeft een hoge ambitie (gezondheidswinst voor iedereen). In de afgelopen jaren zijn de uitdagingen groter geworden (denk aan: covid, crisis/afname bestaanszekerheid, oorlog, vergrijzing, klimaat, vaccinatiegraad omlaag, mentale gezondheid onder druk). Dit heeft geleid tot toegenomen gezondheidsverschillen.

Een hoge ambitie blijft nodig om al deze ontwikkelingen het hoofd te bieden. Daarom houden we vast aan de huidige hoge ambitie (gezondheidswinst voor iedereen), waarbij we extra aandacht zullen hebben voor het verkleinen van gezondheidsverschillen. Want alleen dan kunnen we gezondheidswinst voor iedereen behalen.

4.1 Indeling geactualiseerde gezondheidsagenda

In de geactualiseerde agenda houden we vast aan dezelfde uitgangspunten (brede benadering gezondheid, iedereen doet mee, het goede voorbeeld geven, preventiestructuren versterken), waarbij we meer dan in de huidige uitgangspunten de nadruk zullen leggen op ongelijk investeren in mensen en stadsdelen voor gelijke kansen en collectieve preventie voor individuele zorg (preventie voor curatie).

In de geactualiseerde agenda willen we van 7 naar 5 speerpunten gaan. Het speerpunt “gezond werkgeverschap” scharen we onder “het goede voorbeeld geven” en is daarmee eerder een uitgangspunt. Het speerpunt “gezond met een beperkt budget” wordt vervangen door de ambitie gezondheidsverschillen verkleinen. We weten inmiddels dat mensen met een lage sociaaleconomische positie (SEP) 8 jaar korter leven en 23 jaar in minder goede gezondheid dan mensen met een hoge SEP. Het gebrek aan stabiel en voldoende inkomen, de minder makkelijke mogelijkheid tot gezond eten, de kansenongelijkheid in het onderwijs en het minder veilig kunnen werken & wonen beïnvloeden de gezondheid negatief. Het terugdringen van gezondheidsverschillen zal daarom als een rode draad door de geactualiseerde gezondheidsagenda heen lopen en is daarmee veel breder dan het speerpunt “gezond met een beperkt budget”.

De 5 speerpunten die blijven zijn:

- Gezond en veilig opgroeien
- Gezond gedrag
- Mentale gezondheid
- Gezond ouder worden
- Gezonde leefomgeving

Inhoudelijk zullen we de speerpunten de komende maanden actualiseren. Dit doen we door middel van het organiseren van bijeenkomsten waarbij adviescommissies, interne en externe partners en aanbieders uit de stad uitgenodigd worden om input te leveren.

Vanuit de ‘Health in all policies’ gedachte, zullen we (gelijk aan de huidige agenda) de speerpunten blijven linken aan de sociale basis (sport/cultuur en welzijn), de omgevingsvisie & het ruimtelijk domein (wonen/klimaatadaptatie/duurzaamheid/mobiliteit) en aan bestaanszekerheid (armoede/schulden).

Per speerpunt willen we (gelijk aan de huidige agenda) ook weer beschrijven “waarom dit speerpunt?”, “wat willen we bereiken?”, “wat gaan we doen?”. We zullen bij elk speerpunt opnieuw de verbinding maken met betrokken beleidsterreinen en daarbij, meer dan in de vorige agenda, aangeven wat wij vanuit gezondheid doen en wat andere beleidsterreinen doen.

We zijn daarnaast voornemens om door te gaan met de succesvolle samenwerking met de stad met "Wij zijn groen gezond en in beweging". De wens is om deze samenwerking te verlengen tot 2037.

4.2 Vorm

We weten dat preventie/gezondheid een onderwerp is dat om een lange adem vraagt. De benoemde ambities en speerpunten zullen de komende 10 jaar niet wezenlijk veranderen (zie ook VTV2024). Daarom willen we graag gaan werken met een agenda die meer dan vier jaren bestrijkt. Naast deze agenda willen we gaan werken met een uitvoeringsprogramma van 2 tot 4 jaar (focus middellange termijn), waarin LPA (Landelijk Preventie Akkoord), SPII Sportakkoord II), GALA en IZA een plek kunnen krijgen én waarbij we wendbaarder kunnen zijn als het gaat om tussentijdse bezuinigingen of andere uitdagingen. Ook kunnen we door middel van een uitvoeringsprogramma op een laagdrempelige en begrijpelijke manier inwoners informeren over de acties die we als gemeente inzetten.

De huidige vorm van de agenda (presentatievorm, met gekaderde voorbeelden) wordt als prettig leesbaar ervaren. We zullen dit nog verder toetsen in de stakeholder bijeenkomsten de komende maanden. Als blijkt dat dit voor de meerderheid een prettige manier van lezen en begrijpen is, dan zullen we deze vorm voortzetten.

4.3 Uitvoering 2025 t/m 2028; uitdagingen en keuzes

De benoemde uitdagingen, en het daarbij benodigde hoge ambitieniveau om deze uitdagingen het hoofd te bieden, vragen veel in de komende jaren.

Tot en met 2025 kunnen we met de huidige middelen (reguliere middelen, GALA, IZA en claims) en ambtelijke capaciteit aan de slag met deze ambities.

Na 2025 zal er een afname zijn in beschikbare middelen door het aflopen van claims (250k) en afname van ambtelijke capaciteit. Ook een deel van de GALA-middelen (te weten 350k extra gelden voor mentale gezondheid, aanpak overgewicht jeugd, gezonde leefomgeving, opgroeien in een kansrijke omgeving & vroeg signalering alcoholproblematiek, één tegen eenzaamheid) zullen zeer waarschijnlijk stoppen eind 2025.

In de jaren daarna zijn we afhankelijk van het politieke draagvlak, de wel/niet gevoelde urgentie en de financiële situatie. Het koersdocument zal hier richting aan gaan geven. In afwachting van de gekozen koers gaan we wel alvast aan de slag met het actualiseren van de speerpunten en het inplannen van bijeenkomsten de adviescommissies, interne en externe partners en aanbieders uit de stad. Wanneer ook duidelijk is welke koers wordt ingezet kunnen we aan de slag met een passend actieprogramma voor de jaren 2025-2028.

5. Procesvoorstel om te komen tot geactualiseerde gezondheidsagenda

Om te komen tot een breed gedragen gezondheidsagenda willen we stakeholders goed en tijdig betrekken bij het actualiseren van de agenda.

5.1 Processtappen

Wij stellen de volgende processtappen voor:

1) Startnotitie inbrengen college en raad
2) Bijeenkomsten met stakeholders organiseren. Hierbij willen we in elk geval de volgende gremia betrekken:
   a) Adviescommissies

b) Aanbieders en partners uit de stad (alle partners met betrekking tot gezondheid, maar ook breder bijvoorbeeld welzijns-, armoede- en migrantenorganisaties en onderwijsinstellingen)
c) Interne partners (andere beleidsdomeinen, zoals fysiek, armoede & schulden, sport, welzijn, onderwijs etc.)

3) Analyseren van uitkomsten bijeenkomsten stakeholders en verwerken van deze uitkomsten in een concept agenda
4) Expert uitnodigen t.b.v. informeren college omtrent gezondheid en de uitdagingen voor de komende 10 jaar
5) Agenda definitief maken
6) Agenda inbrengen college en raad

5.2 Planning

Op hoofdlijnen willen we de volgende planning aanhouden:

	Processtap 2024	april	mei	juni	juli	augustus	septembe	oktober	november	december
1.	Startnotitie inbrengen college en raad									
2.	Stakeholder bijeenkomsten met: -Adviescommissies -Aanbieders en partners uit de stad -Interne partners (beleidsdomeinen)									
3.	Analyse van uitkomsten meetings en uitkomsten verwerken in agenda									
4	Expert uitnodigen: informeren college gezondheid + uitdagingen									
5	Agenda definitief maken									
6	Agenda inbrengen college en raad									

Bijlage 1: Terugblik en cijfers die we volgen

Gezond en veilig opgroeien

Doel: Het creëren van gelijke kansen voor kinderen en jongeren om gezond, veilig en kansrijk op te groeien en naar vermogen mee te doen in de samenleving.

Wat willen we bereiken?

- *Kinderen en jongeren hebben gelijke kansen om gezond, veilig en kansrijk op te groeien en naar vermogen mee te doen in de samenleving.*
- *Een veelzijdig en effectief opvoed- en opgroeiomgeving dat minder verkokerd en versnipperd is met een goede mix van collectief/groepsgericht en individueel/gezinsgericht aanbod.*
- *Een stadsbrede en integrale aanpak om het overgewicht bij kinderen en jongeren verder te verlagen.*
- *Een rookvrije omgeving realiseren op plekken waar kinderen en jongeren komen.*

Binnen het programma *Kansrijke Start* weten ketenpartners elkaar steeds beter te vinden. Er is een breed aanbod voor (aanstaande) ouders in een kwetsbare situatie (NNZ, Voorzorg, Baby Thuiszorg, signalering EPDS, maatjesproject). Er liggen kansen in het nog beter signaleren van kwetsbare (aanstaande) ouders en hen doorverwijzen naar het aanbod.

Voor wat betreft *gezond gewicht jeugd* stelde het college onlangs de Nijmeegse Aanpak Gezonde Jeugd en Jongeren vast. De centrale ambitie is: “We bouwen aan een Nijmeegse samenleving waarin alle kinderen en jongeren in goede gezondheid opgroeien. Gezond leven is heel gewoon en dit wordt gedragen vanuit de Nijmeegse samenleving als geheel.” Aan de hand van vier sub ambities geven we deze aanpak vorm. Onderdeel hiervan is dat we inzetten op het verbeteren van de zorg en ondersteuning aan kinderen en gezinnen waar overgewicht en obesitas speelt. Dat doen we via de aanpak ‘Kind naar Gezonder Gewicht’ (ketenaanpak overgewicht jeugd), waarmee we een pilot uitvoeren in stadsdeel Oud- en Nieuw-West.

Via het onderwijs is verder ingezet op de programma’s *Gezonde School*, *SchoolsOUT*, en *Helder op School* door de GGD en IrisZorg. Naast laatstgenoemde aanpak op het VO zijn we in 2024 gestart met een aanpak gericht op studenten van het MBO, HBO en WO. Met de aanpak ‘De (studenten)tijd van je leven!’ werken IrisZorg (projectleider) samen met het ROC, Yuverta, HAN, RU en gemeente gezamenlijk aan; het ontwikkelen en implementeren van een alcohol (en drugs) beleid binnen de onderwijsinstellingen, beter en eerder signaleren van problematisch middelengebruik door onderwijsinstellingen en studentenverenigingen; opzetten van een structurele samenwerking.

Tot slot is de inzet op de *Rookvrije Generatie* gecontinueerd. Zo worden momenteel alle openbare speelplekken (zo’n 350) in Nijmegen rookvrij gemaakt.

	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015
% kinderen en jongeren met overgewicht			14%	14%		13%			13%	
% kinderen dat voldoet aan de beweegnorm				75%				75%		
% jongeren dat voldoet aan de beweegnorm		*		Kon niet berekend worden		47%				48%
% jongeren dat rookt		*		8%		8%				12%
% zwangeren dat rookt				6%				5%		
% jongeren dat middelen gebruikt										

(alcohol, drugs, lachgas)										
% jongeren dat binge drinkt		*		15%		14%				18%
% jongeren dat softdrugs gebruikt		*		7%		6%				7%
% jongeren dat lachgas gebruikt		*		2%		1%				0%
% scholen (PO/VO/SO/MBO) dat meedoet aan Schoolsout (nieuw)										
Aantal rookvrije speelplekken	Alle (±350)	9	3							
Aantal rookvrije sportverenigingen			98		89					
Aantal gezonde schoolkantines		25	6		22					
Aantal scholen dat werkt met Gezonde School		31 (scholen met vignet)	26		67					

*cijfers Gezondheidsmonitor Jeugd 2023 volgen in mei 2024

Gezond gedrag

Doel: We willen voor alle Nijmegenaren de gezonde keuzes makkelijker maken en de gezondheidsvaardigheden vergroten.

Wat willen we bereiken?

- *We verstevigen de preventiestructuren in alle wijken waarin integraal wordt samengewerkt, zodat alle Nijmegenaren gemakkelijker gezonde keuzes kunnen maken.*
- *In alle wijken zijn laagdrempelige en toegankelijke initiatieven die een gezonde leefstijl stimuleren.*
- *We vergroten de gezondheidsvaardigheden van inwoners in aansluiting op hun behoeften en mogelijkheden.*
- *We gaan voor een inclusieve stad waarin sporten en bewegen voor iedereen toegankelijk is. Met behoud of verbetering van de beweeg- en sportdeelname tijdens een actief leven, zowel bij jeugd, jongeren, studenten, volwassenen als bij ouderen.*

In 2022 en 2023 is vooral ingezet om het aantal deelnemers aan de *Gecombineerde Leefstijl Interventies* te verhogen en de doorstroom van (voormalige) deelnemers aan regulier beweegaanbod in de wijk te verbeteren. Dit draagt bij aan langdurige gezondheidswinst voor de inwoners in Rijk van Nijmegen. Op lokaal niveau zijn er 10 pilotlocaties waar een lerende aanpak wordt uitgevoerd voor de instroom en doorstroom. Regionaal zijn er met deelnemende partijen bijeenkomsten zijn georganiseerd om geleerde lessen vanuit de pilotlocaties te delen en samenwerkingsafspraken te maken t.a.v. regionale knelpunten. Ook wordt gewerkt aan de ontwikkeling van de website Leefstijlinterventie regio Nijmegen (leefstijlinterventie-regionijmegen.nl) waar voor huisartsen, GLI-aanbieders en (potentiële) deelnemers actuele informatie te vinden is over het aanbod, de bekostiging van de GLI's en wat nodig is voor een doorverwijzing.

Begin 2024 is er verder ingezet op *gezonde sportkantines*. Via sportcommunitynijmegen.nl is in februari 2024 een vragenlijst uitgezet om de gewenste ondersteuning (advies, overgangsbudget etc.) bij verenigingen uit te vragen. Daarbij hebben we de (landelijk aangestelde) JOGG-Teamfit-coach geïntroduceerd, die verenigingen kunnen benaderen voor hulp en advies. Ook werken we aan een gezonder horeca assortiment, waaronder *gezonde voeding*, in de door de gemeente beheerde wijkcentra. Op alle locaties is het huidige aanbod en zijn verbetermogelijkheden geïnventariseerd. We verwachten vanaf het volgende seizoen (start augustus 2024) een nieuw assortiment te hebben met meer gezondere keuzes.

Van Tuin Tot Bord (VTTB) is een sociaal ondernemende organisatie die door middel van gezonde voeding bijdraagt aan sociale cohesie en gezondheid in de wijk. Buurtbewoners telen samen groente in buurtmoestuinen en koken met elkaar gezonde, vegetarische maaltijden. Buurtbewoners kunnen aanschuiven bij de wekelijkse maaltijd in het buurtrestaurant. VTTB heeft ook een speciaal programma voor kinderen: VTTB junior. Kinderen ontdekken en leren over groente door te oogsten, proeven en samen te koken. VTTB is actief in de stadsdelen Lindenholt, Nijmegen Midden en Zuid. Er is een buurtrestaurant bij 't Hert, de Schakel en de Broederij en een maandelijkse eetactiviteit in Brakkenstein bij BUUR.

Het beheer van de website Nijmegenrookvrij.nl, die eerder is ontwikkeld met 11 partners van het Lokaal Preventie Akkoord, is ondergebracht bij Wij zijn Groen, Gezond en in Beweging Nijmegen. Onder andere via de gezondheidsmakelaars volwassenen, via voorlichting door Pharos aan de Financieel Experts in de Wijk van Bindkracht10 en bij het Platform Armoede en Schulden en via inzet op de AZC's is *stoppen met roken* aanbod in Nijmegen verder onder de aandacht gebracht bij inwoners en professionals.

In 2021, 2022 en 2023 werd er in Nijmegen via Wij zijn Groen, Gezond en in Beweging massaal meegedaan met de IkPas Battle. Het doel van IkPas is het creëren van bewustwording om wel of niet *alcohol* te drinken. Om erachter te komen wat alcohol met je gezondheid doet, zetten Nijmegenaren gezamenlijk hun alcoholgebruik voor 30 dagen op pauze. In 2022 deden er nog 1311 Nijmegenaren officieel mee, in 2023 waren dat er een stuk minder. We concludeerden dat de stadsbrede aanpak met de inzet van ambassadeurs te kostbaar was voor het effect, in 2024 is er een collectieve deelname geweest aan de IkPas Battle. Via Wij zijn Groen, Gezond en in Beweging en specifiek met de inzet van Iriszorg Preventie wordt voortdurend aandacht besteed aan vermindering van alcoholgebruik door alle leeftijdsgroepen, ook op het werk.

	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015
% rokers lage SES			17%		26%				27%	
% volwassenen met overgewicht			36%		38%				35%	
% volwassenen dat overmatig alcohol gebruikt			23%		19%				21%	
% volwassenen dat groente/fruit eet			55% / 42%		56% / 38%				56% / 35%	
% volwassen dat voldoet aan de beweegnorm			59%		60%				64%	
Aantal partners die aangesloten zijn bij het LPA / vrienden van GGiB		78/27	58/14	54	51	37				

Mentale gezondheid

Doel: Mentale problematiek en (emotionele) kwetsbaarheid makkelijker bespreekbaar maken, een goed aanbod van informatie en hulp rond mentale gezondheid en in alle wijken een stevig netwerk ontwikkelen waar op basis van signalen gewerkt wordt aan (preventieve) oplossingen.

Wat willen we bereiken?

- *We willen zorgen dat er makkelijker wordt gepraat over mentale problematiek en (emotionele) kwetsbaarheid.*
- *We willen mensen met (beginnende) mentale problemen en hun naasten informatie en hulp bieden.*
- *In alle wijken is er een stevig netwerk waar op basis van signalen integraal gewerkt wordt aan (preventieve) oplossingen en het verstevigen van het (bestaande) aanbod rond mentale problematiek. Hierbij hebben we extra aandacht voor risicogroepen en mensen in kwetsbare situaties.*

In 2024 is de aandacht voor *KOPP/KOV* is verder doorgezet. In maart is de KIND VAN buitenexpositie geopend op Plein 44. Een expositie van Stichting Open Mind met portretten en persoonlijke verhalen van 19 personen tussen de 20 en 80 jaar met ouders met psychische en/of verslavingsproblemen. Tijdens de expositie was er op verschillende plekken aandacht voor dit thema. Onder andere met een ontmoeting voor mantelzorgers, documentaire NIKKI, een thema-avond met de contactgroep en een ontmoeting voor jongvolwassenen met ouders met deze problematiek. Ook waren er ontmoetingsmomenten met (ervarings)deskundigen.

De *STORM-aanpak* (Strong Teens and Resilient Minds) loopt door. Het project is erop gericht om (via scholen) somberheidsklachten bij jongeren vroegtijdig te signaleren en aan te pakken, om depressie en zelfdoding onder jongeren te voorkomen. Het project stimuleert de ontwikkeling van veerkracht, positief zelfbeeld en weerbaarheid van jongeren. Dit sluit aan bij de Landelijke Agenda Suïcidepreventie 2021-2025, waar het verstevigen van suïcidepreventie in de wijk en op school één van de zeven doelstellingen is. In eerste instantie zouden tien scholen meedoen, maar door onvoldoende capaciteit op de scholen is dit niet gelukt. In 2023 hebben drie scholen definitief aangegeven mee te doen. We proberen meer scholen hierop aan te haken.

Verder is door de gezondheidsmakelaars in verschillende stadsdelen ingezet op mentale gezondheid. Zo is o.a. in Dukenburg een overzicht samengesteld van het (collectieve en preventieve) aanbod mentale gezondheid jeugd en verspreid onder alle wijkprofessionals en zijn wijkprofessionals samengekomen om signalen en ervaringen uit te wisselen over mentale gezondheid jeugd. In Noord is onlangs de interventie Hand van Mentale Gezondheid, afkomstig van de aanpak Mentale Gezondheid uit Finland, gelanceerd. In deze interventie komen de volgende thema's aan bod: Slaap en rust, Voeding en eetgewoontes, Relaties en emoties, Bewegen en mindfulness, Creativiteit en plezier, Dagelijks ritme.
Welzijn op Recept wordt in alle stadsdelen uitgevoerd door Bindkracht10. Sinds 2023 is ook Welzijn op Recept Jeugd in alle stadsdelen beschikbaar. Aanvullend is in samenwerking met de Lindenberg Cultuurhuis Cultuur op Recept ontwikkeld.

Tot slot werken de studentambtenaren, RU, HAN en ROC momenteel gezamenlijk aan een programma voor de *European Mental Health Week* (13-19 mei).

	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015
% psychosociale problemen bij jongeren		*		21%		12%				11%
% jongeren dat zich gestrest voelt.(door school, thuis, eigen problemen, anderen)		*		48%		44%				
% jongeren en volwassenen (en ouders) dat LHBT'ers accepteert										
% jongeren dat LHBT'ers accepteert				Niet gevraagd		76%				71%
% ouders dat LHBT'ers accepteert (inschatting jongeren)				Niet gevraagd		75%				74%
% volwassenen dat LHBT'ers accepteert			Niet gevraagd		Niet gevraagd				86%	

% matig tot hoog risico op angst en/of depressie bij volwassenen			61%		61%				54%	
% volwassenen met onder gemiddelde veerkracht			17% (nieuwe vraagstelling, hierna vergelijkbaar)		26% (lokale vraag)				23% (lokale vraag)	
% volwassenen dat geen regie op eigen leven heeft			Niet gevraagd		9%				9%	

*cijfers Gezondheidsmonitor Jeugd 2023 volgen in mei 2024

Gezond ouder worden

Doel: Volwassenen en ouderen realiseren zich wat ouder worden betekent, voelen zich zo lang mogelijk vitaal, blijven meedoen in de samenleving en het risico op kwetsbaarheid wordt bij ouderen verminderd of uitgesteld.

Wat willen we bereiken?

- *Ouderen voelen zich zo lang mogelijk vitaal en blijven meedoen in de samenleving.*
- *Volwassenen en ouderen realiseren zich wat ouder worden betekent.*
- *Het risico op kwetsbaarheid bij ouderen vermindert of wordt uitgesteld.*
- *We ondersteunen mantelzorgers die dit nodig hebben.*

In 2023 is *publiekscommunicatie* (op B1 niveau) rondom gezond ouder worden op de pagina 'Gewoon Meedoen' van de Brug gecontinueerd. De stukjes uit de Brug worden tevens gebruikt voor een publieksvriendelijke website www.gezondouderworden-gelderlandzuid.nl en als bron voor gebruik door anderen. De website is in 2024 aangevuld met de thema's gehoor en veilig fietsen.

Het project *Integrale aanpak valpreventie* kreeg in 2023 een inhoudelijke en financiële boost vanwege de hoge prioriteit die in het GALA wordt gegeven aan het onderwerp valpreventie. Dit resulteerde in een opschaling van het huidige project en een meerjarenplan 'Vitaal ouder worden Nijmegen - Integrale ketenaanpak Valpreventie, bewegen en gezonde voeding'. Activiteiten worden beschreven in een plan van aanpak per stadsdeel. In elk plan is er aandacht voor integraliteit, en daarmee samenwerking tussen diverse domeinen, duurzaamheid en ketenaanpak (van vitale naar kwetsbare senior). Activiteiten vormen een mix van collectieve en individuele preventie: fietstraining bij sportschool 'Hart for her', inbedding van valpreventie-oefeningen binnen dagbesteding van Sterker; valtrainingen voor ouderen met een hoog valrisico en voorlichting over *veilig medicijngebruik* aan bewoners van Catherinahof. Eind 2023 is Sterker Sociaal Werk, i.s.m. Apotheek de Glimlach gestart bij de Dagbestedingen met de Medicijncheck. Hierbij vullen ouderen na een voorlichting een checklist in en wordt in overleg met de huisarts of specialist gekeken of er minder medicijnen gebruikt kunnen worden, gehalveerd of helemaal weg kunnen.

Tot slot zijn er in 2023 vier themabijeenkomsten georganiseerd voor *mantelzorgers* waar verschillende thema's aan bod kwamen (o.a. mantelzorg en zorgwetten, omgaan met rouw en verlies).

	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015
% ervaren gezondheid ouderen (slecht / zeer slecht)			8%		6%				7%	
% ouderen dat zich sociaal eenzaam voelt			38%		34%				37%	
% 65+ dat voldoet aan de beweegrichtlijn (150			45%		43%				40%	

min matig intensief /week)										
% 65+ dat voldoet aan de beweegrichtlijn (2dg/wk bot/spier versterkende oefeningen)			78%		77%				73%	
% 65+ dat is gevallen afgelopen 3 maanden	In 2024 over afgelopen jaar		Niet gevraagd		22%				24%	
% overbelaste mantelzorgers					17%				12%	

Gezond met een beperkt budget

Doel: Het vergroten van de gezondheidskansen van inwoners met een beperkt budget door gezonde keuzes makkelijker te maken en daarmee de gezondheidsverschillen tussen inwoners te verkleinen.

Wat willen we bereiken?

- *Gezondheidskansen van inwoners met een beperkt budget vergroten door gezonde keuzes makkelijker te maken en daarmee de gezondheidsverschillen tussen inwoners te verkleinen.*
- *Inwoners met een laag inkomen krijgen sneller en gemakkelijker informatie over activiteiten en initiatieven die een gezonde leefstijl ondersteunen of bevorderen.*
- *Meer inwoners met een laag inkomen nemen vaker deel aan activiteiten die een gezonde leefstijl ondersteunen of bevorderen.*

In december 2022 zijn we in samenwerking met de Vincentius Vereniging Nijmegen en Bindkracht10 gestart met een proef rondom het verstrekken van *ontbijttassen* in de wijken Lindenholt, Dukenburg, Hatert en Grootstal. In samenwerking met de GGD is meegekeken op de inhoud van de tassen en zijn gezonde producten toegevoegd. In januari 2023 is de proef uitgebreid en konden ouders van basisschoolleerlingen uit heel Nijmegen zich, via een hulpverlener, aanmelden voor een ontbijttas. In april is een uitgiftelocatie in Oud-West toegevoegd waar ook werkende ouders terecht kunnen vanwege openingstijden in de avond. De actie liep tot de zomervakantie 2023. Er is ook ingezet op een warme overdracht naar structurele hulp. Er zijn financieel experts aangesloten bij de uitgiftepunten en er zijn flyers met onze inkomensondersteunende regelingen toegevoegd aan de ontbijttas.

In 2020 zijn er plannen gemaakt om een project/pilot genaamd *'Aanpak geldzorgen en stoppen met roken'* op te starten in Dukenburg. Dit moest een samenwerking worden tussen de Financieel Experts in de Wijk (FEW) en partners vanuit zorg en welzijn in de wijk. Dit project is destijds vanwege omstandigheden (corona, uitval/ziekte medewerkers) niet doorgegaan. Eind 2023 zijn we hierover opnieuw het gesprek aangegaan met Bindkracht10. Dit heeft geresulteerd in een workshop, verzorgd door Pharos en de gezondheidsmakelaar armoede, voor 22 FEW'ers over het zonder oordeel bespreken van roken met cliënten. Hier komt in 2024 een verdieping op voor een aantal FEW'ers die zich verder willen verdiepen in dit thema.

Aanbod dat sinds 2022 is gecontinueerd is o.a. de *Collectieve Aanvullende Zorgverzekering* (CAZ), *Leergeld* en de *Meedoenregeling* (inkomensnorm is verhoogd naar 140%) en de *Fitcoins* van Vincencius.

	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015
% mensen met een lage SES die groente / fruit eten			36% / 42%		38% / 36%				39% / 33%	
% mensen met een lage SES met gaat wel/ slecht / zeer			49%		37%				46%	

slechte ervaren gezondheid										
% gezinnen waarin spanning voorkomt door geldgebrek				6%				7%		

Gezond werkgeverschap

Doel: Als gemeente het goede voorbeeld geven en onze medewerkers stimuleren en ondersteunen als het gaat om vitaliteit, gezonde leefstijl en duurzame inzetbaarheid. Ook steeds meer werkgevers in Nijmegen zetten gezond werkgeverschap op de agenda en leveren zo een bijdrage aan de gezondheid van werknemers en inwoners in Nijmegen.

Wat willen we bereiken?

- *Steeds meer werkgevers in Nijmegen zetten gezond werkgeverschap op de agenda en leveren zo een bijdrage aan de gezondheid van werknemers en inwoners in Nijmegen.*
- *We geven als gemeente het goede voorbeeld en we stimuleren en ondersteunen onze medewerkers als het gaat om vitaliteit, gezonde leefstijl en duurzame inzetbaarheid.*
- *We willen meer duidelijkheid en bekendheid bij medewerkers over de mogelijkheden van het LPA en Groen, gezond en in beweging om gezond en vitaal te werken.*

Vanuit 'Wij zijn Groen, Gezond en in Beweging Nijmegen' is in 2023 weer veel aandacht geweest voor de *Vitaliteitsweek*. 25 organisaties deden mee. Er was een uitgebreid programma met online bijeenkomsten en fysieke activiteiten rondom onder andere bewegen, slaap, stoppen met roken, de overgang en vitale kracht.

Vanuit het *gemeentelijke programma* is in 2023 is gestart met de vitaliteitskalender. De kalender biedt medewerkers diverse activiteiten om op een prettige en gezonde manier aan het werk te zijn. Daarnaast in eind 2023 de 'Regeling tijdelijk budget voor Vitaal en Duurzaam werken' formeel vastgelegd. Medewerkers krijgen in 2024 en 2025 een bedrag van €450,- bruto (naar rato van het dienstverband). Dit kan ingezet worden voor doelen op het gebied van vitaal en duurzaam werken. Zoals een (elektrische) fiets, een sportabonnement of sportbenodigdheden, extra benodigdheden voor de thuiswerkplek, contributie voor je vakbondslidmaatschap, leefstijlprogramma of cursussen voor je duurzame inzetbaarheid of vitaliteit.

	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015
Aantal organisaties en bedrijven dat meedoet met de jaarlijkse vitaliteitsweek		25	>20	34	21	9	6			

Gezonde leefomgeving

Doel: Een leefomgeving die bijdraagt aan de gezondheid van inwoners door toegankelijke, aantrekkelijke openbare ruimte die uitnodigt tot spelen, bewegen en ontmoeten, door groene en blauwe netwerken voor mens en dier en door veilige, leefbare en gemengde wijken met een gevarieerd en betaalbaar aanbod van woningen en voorzieningen.

Wat willen we bereiken?

- De leefomgeving draagt bij aan de gezondheid van inwoners.
- We gaan voor een toegankelijke aantrekkelijke openbare ruimte die uitnodigt tot spelen, bewegen en ontmoeten.
- We verhogen de kwaliteit en robuustheid van groene en blauwe netwerken voor mens en dier.

- We willen veilige, leefbare en gemengde wijken met een gevarieerd en betaalbaar aanbod van woningen, waarbij de woningen én de directe leefomgeving aansluiten bij de behoeften van verschillende groepen, zoals ouderen, dak en thuislozen, statushouders en jongeren.

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Eén van de maatschappelijke doelen van de Omgevingswet is het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit. Het is hierbij belangrijk dat gezondheid op een gelijkwaardige manier meeweegt in het omgevingsbeleid. Volgens de Omgevingswet moet een gemeente een *omgevingsvisie* hebben. De huidige Omgevingsvisie wordt momenteel geactualiseerd. Vanuit bovengenoemd maatschappelijk doel krijgt gezondheid een prominentere plek in deze visie dan voorheen. Op basis van interne bijeenkomsten, gesprekken met partners en een stadpeiling zijn acht thema's benoemd waar een gezonde leefomgeving uit bestaat (beweegvriendelijke omgeving, gezond milieu, groene klimaatbestendige omgeving, ruimte voor ontmoeten en verbinden, gezond en sociaal wonen voor iedereen, functies zijn goed gemengd, gezonde duurzame voedselomgeving, schoon en veilig). Per stadsdeel worden er momenteel *gebiedsuitwerkingen* gemaakt waarin deze thema's meegewogen worden.

In diverse vormen is er gewerkt aan het stimuleren van *actief bewegen* in de openbare ruimte.
Er is een calisthenics park gerealiseerd in het Limospark , een 3x3 basketbalveld in Dukenburg, een KWIEK-beweegroute in Meijhorst, een pumptrack op het NYMA-terrein en een QR-FIT beweegroute langs de spiegelwaal.

De groene makelaar van de GGD en bureau Beleef & Weet ondersteunen scholen in het realiseren van *schoolmoestuinen*. Het aantal schoolmoestuinen neemt gestaag toe. Op dit moment zijn het er 25. Opvallend is dat het aantal tuinierende scholen bij het primair onderwijs niet toeneemt. Dat schommelt rond de 40% van het totaal aantal basisscholen. Dit komt vaak door wisselingen van personeel dat betrokken was bij de schooltuin. Op de rest van de scholen (SBO, VSO en VO) is het tuinieren in de afgelopen 4 jaar toegenomen van 3% naar 19%. In 2022 is een 'schooltuin-plantenservice' opgezet. Deze is in 2023 voortgezet. Op deze manier werden de scholen ontzorgd en gestimuleerd om op tijd na te denken over het teeltplan en een draaiboek voor het nieuwe seizoen. In 2023 is er een inspiratiefietstocht georganiseerd langs drie schooltuinen voor schooltuinondersteuners en onderwijzers.

In 2023 is de *klimaatadaptatiestrategie* vastgesteld. Nieuwbouw proberen we zo klimaatbestendig uit te voeren, net als aanpassingen buiten op straat, in parken en pleinen (openbare ruimte). Ook werken we samen met woningbouwverenigingen en bedrijven om ook hun terreinen klimaatbestendig in te richten. Een voorbeeld hiervan het bedrijventerrein van TPN-West waarbij de Stadsboom heeft gezorgd voor *vergroening* van het bedrijventerrein. Andere voorbeelden van deze aanpak zijn: groene gevels en daken aanleggen, parkeerplaatsen weghalen of groener maken, wadi's aanleggen, bomen planten waar de meeste hitte is in de stad en bewoners aanmoedigen/helpen met groene ideeën voor hun buurt met behulp van mijnwijkplan. Ook zijn we in 2023 gestart met het bomenplan waarbij we jaarlijks 1000 nieuwe bomen planten.

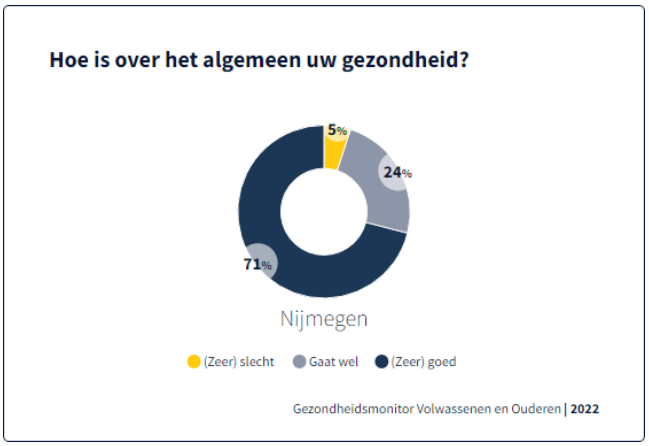
In het kader van *stadslandbouw* zijn netwerkbijeenkomsten georganiseerd vanuit 'De Streek op tafel' waarbij diverse (burger)initiatieven en projecten in het netwerk zijn gedeeld. Er is een start gemaakt met gezonder voedingsaanbod in de wijkcentra en de gemeentelijke speeltuinen. We verkennen in hoeverre een gezonde voedselomgeving een plek kan krijgen in geactualiseerde omgevingsvisie.

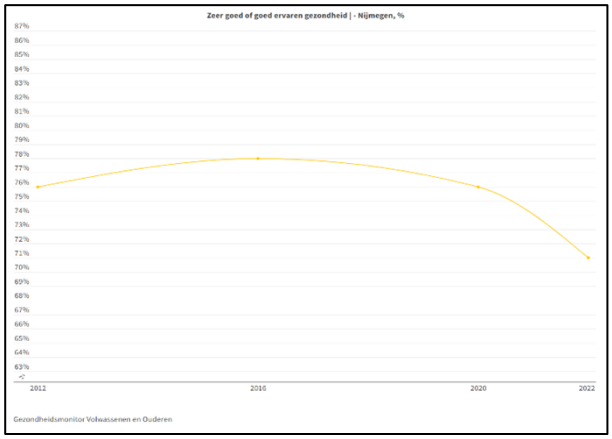
	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015
% ouders dat de buurt kindvriendelijk vindt				87%				82%		
Aantal wijken met beweegmogelijkheden (nieuw)			17							
Aantal nieuwe beweegroutes		4	2		2	3				
Aantal sociale knooppunten (nieuw)		4	2							

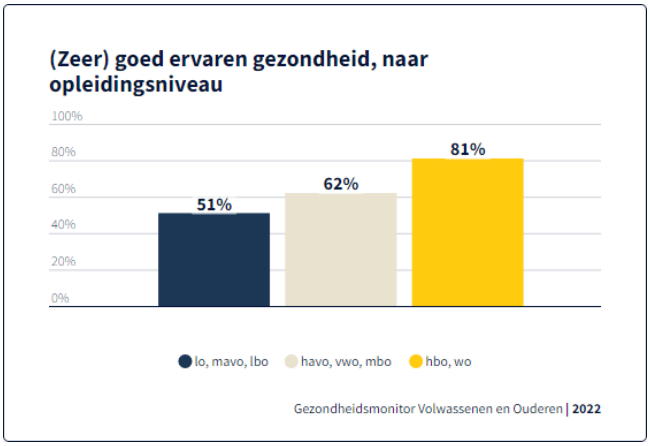
Aantal schoolmoestuinen		25	25		16					
% groene schoolpleinen (nieuw)			74%							
Boomkroonoppervlakte in de wijk (kaart Voortgangsrapportage 2022)										
Groennorm (WHO, binnen 300m vanuit elk huis 5000m2 groen (kaart Voortgangsrapportage 2022)										
% volwassenen dat ernstige hinder ondervindt door geluid					Niet berekend				16%	

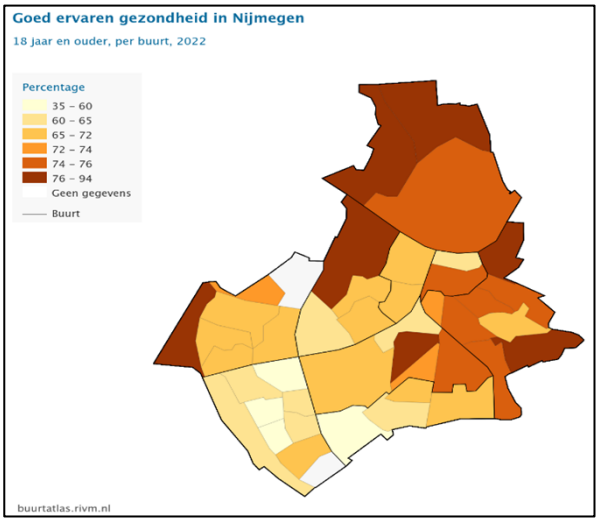
Bijlage 2: Grafieken huidige gezondheidssituatie

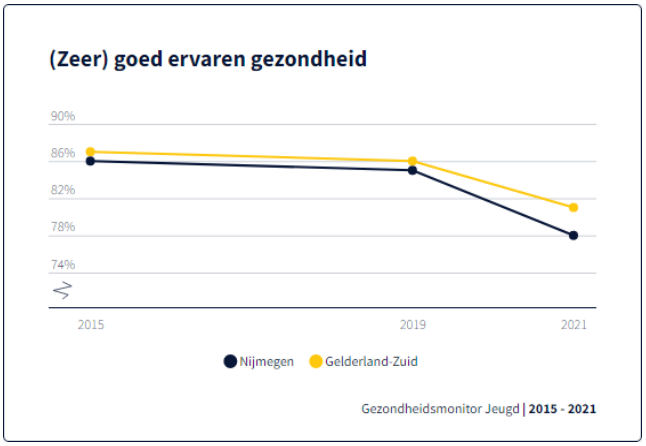
Ervaren gezondheid

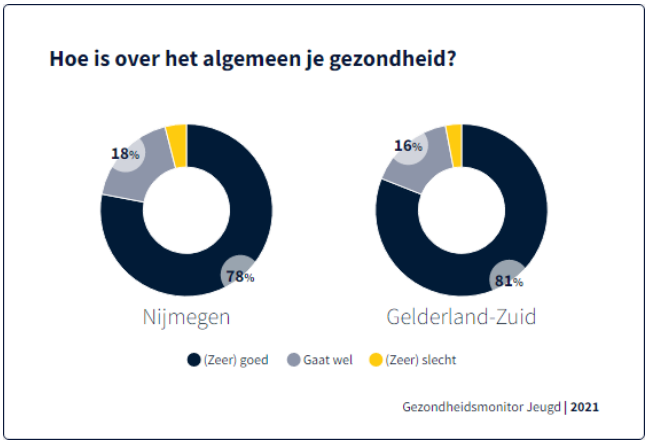

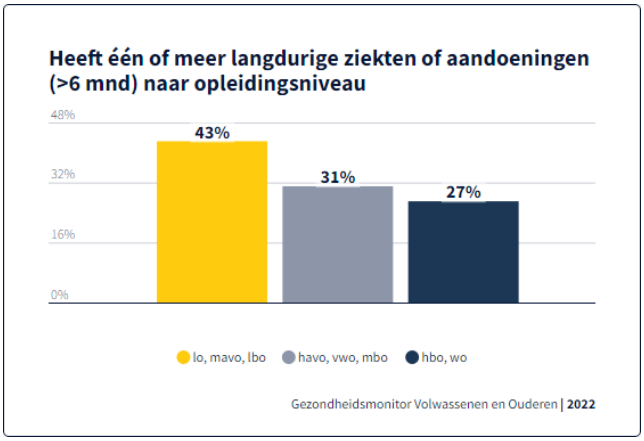

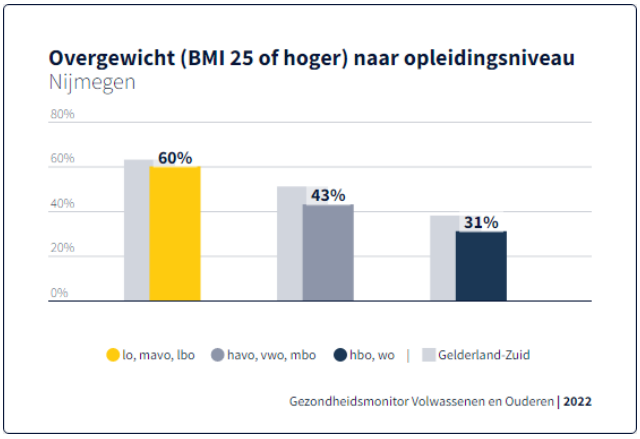
Gezondheid en ziekte

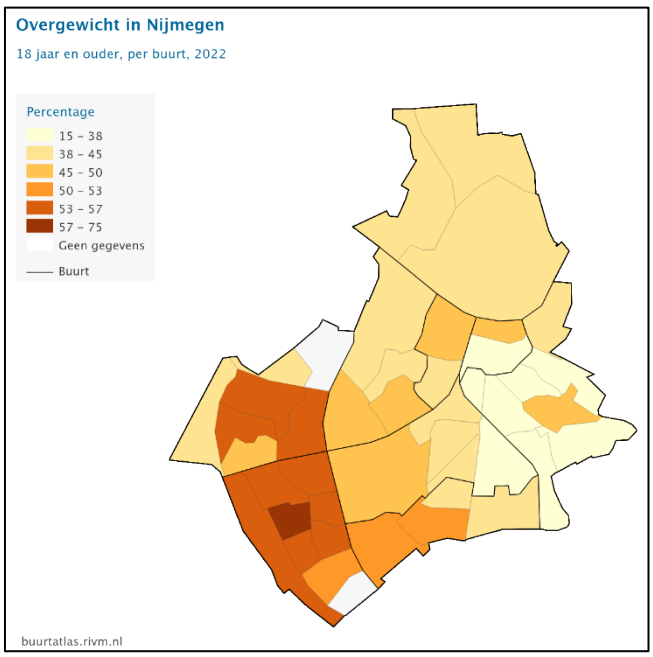

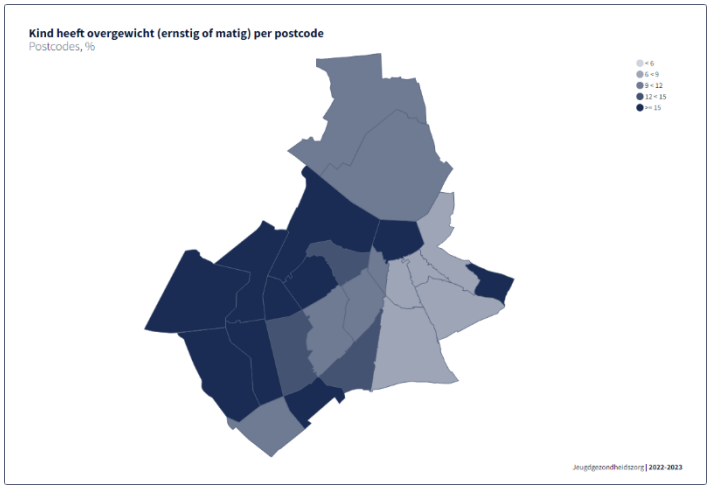
Leefstijl

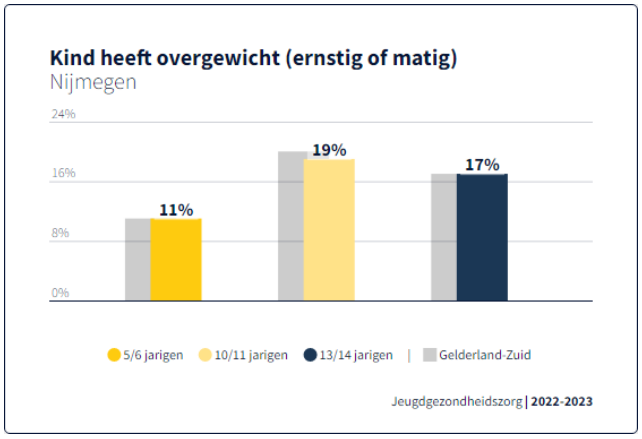
Overgewicht

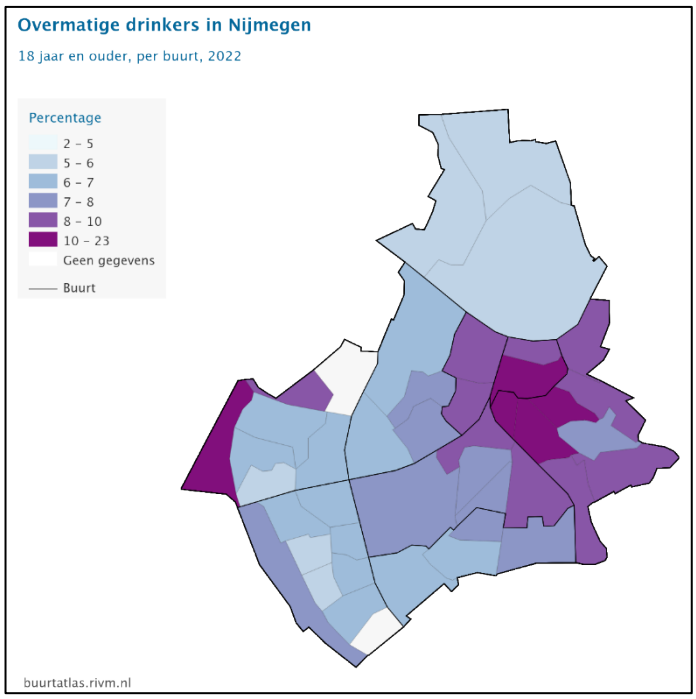

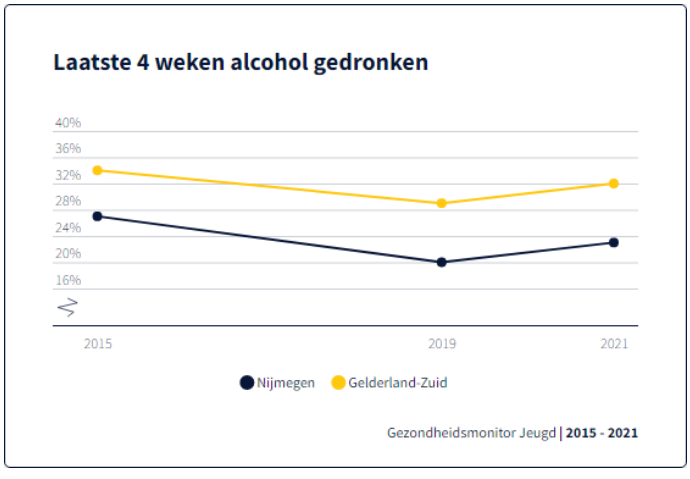

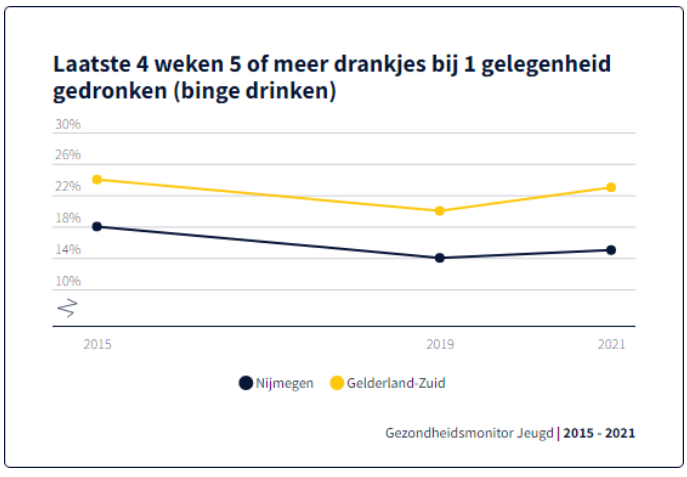

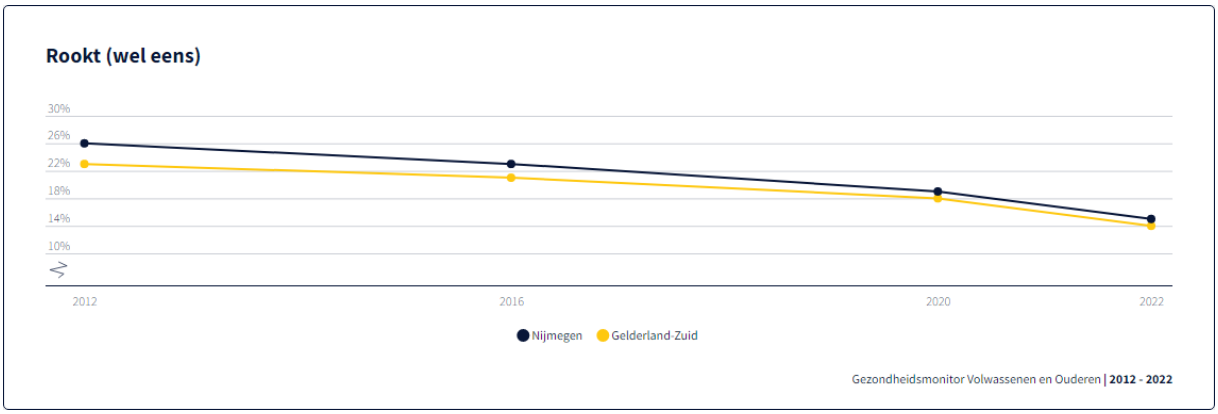
Alcoholgebruik

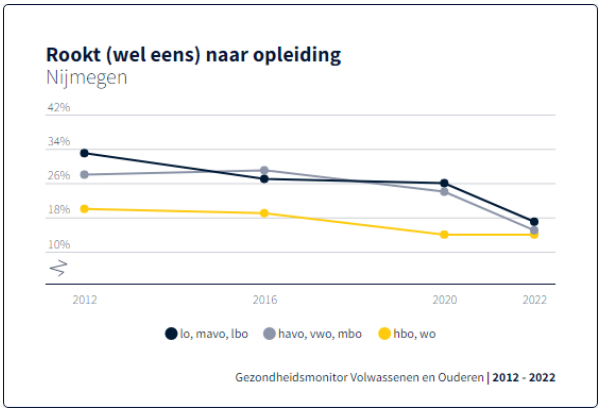

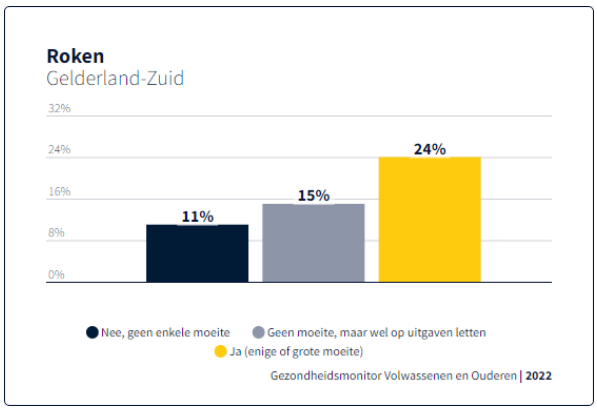

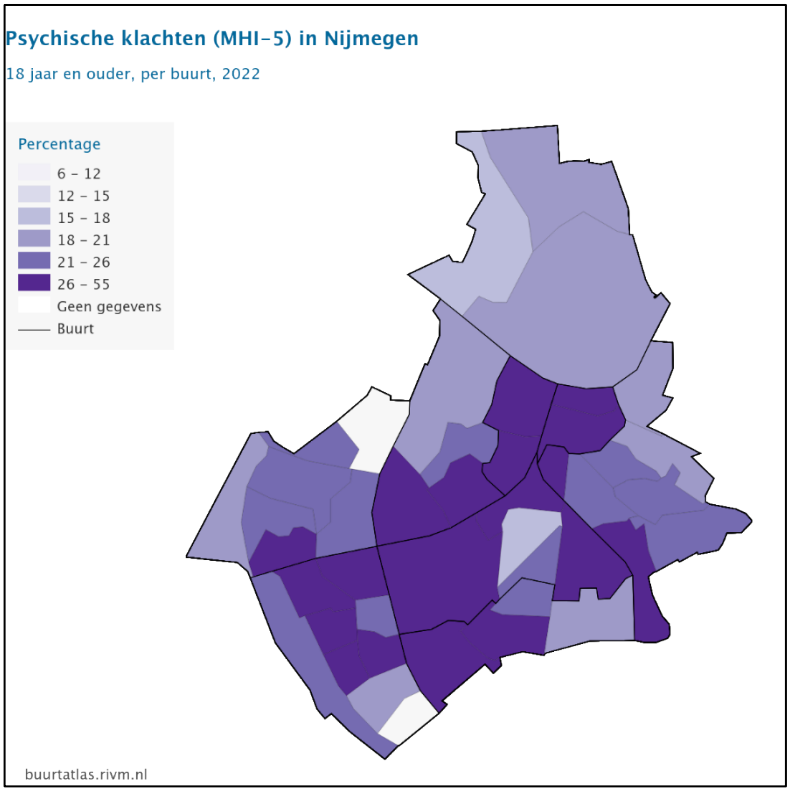
Roken

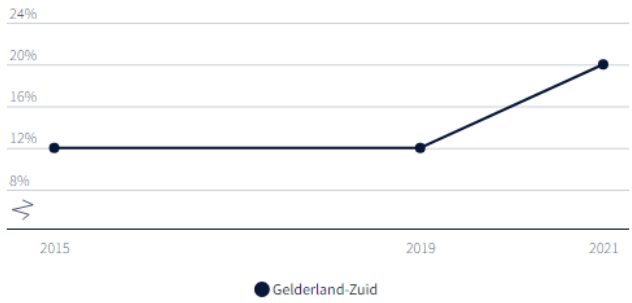

<u>Mentale gezondheid</u>

Verhoogd risico op psychosociale problemen (SDQ)

Gezondheidsmonitor Jeugd | **2015 - 2021**

Verhoogd risico op psychosociale problemen (SDQ), Jongen

Gelderland-Zuid

14%

Jongen

Gezondheidsmonitor Jeugd | **2021**

Verhoogd risico op psychosociale problemen (SDQ), Meisje

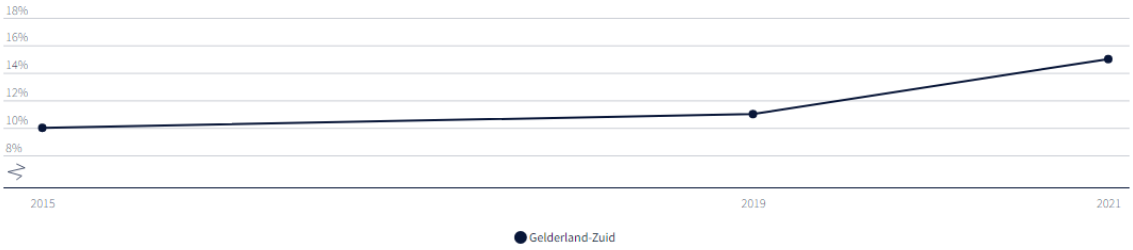
Gelderland-Zuid

24%

Meisje

Gezondheidsmonitor Jeugd | **2021**

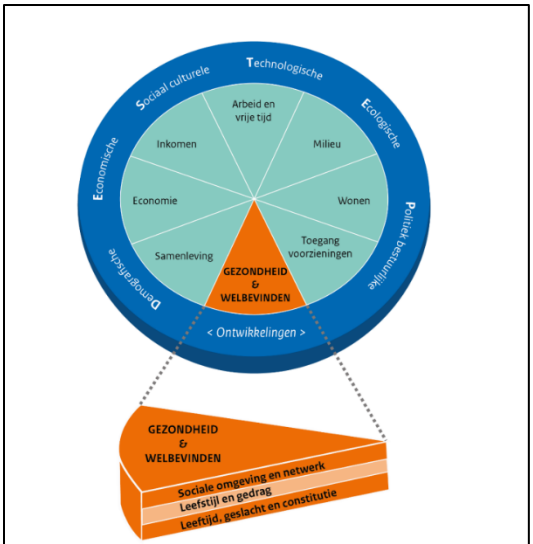
Heeft zich (in voorgaande 2 weken) meer dan de helft van de tijd in de put of somber gevoeld

Gezondheidsmonitor Jeugd | **2015 - 2021**

Bijlage 3: Gezondheid als onderdeel van brede welvaart: Nijmegen ‘hier en nu’ en ‘later’

Brede welvaart omvat alles wat mensen van waarde vinden. Naast materiële welvaart gaat het ook om zaken als gezondheid, onderwijs, milieu en leefomgeving, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en (on)veiligheid. De omstandigheden waarin je je bevindt op elk van deze gebieden beïnvloeden elkaar (zie figuur hiernaast), waardoor een brede aanpak noodzakelijk is (health in all policies). De gezamenlijke uitkomst op alle gebieden wordt brede welvaart genoemd.

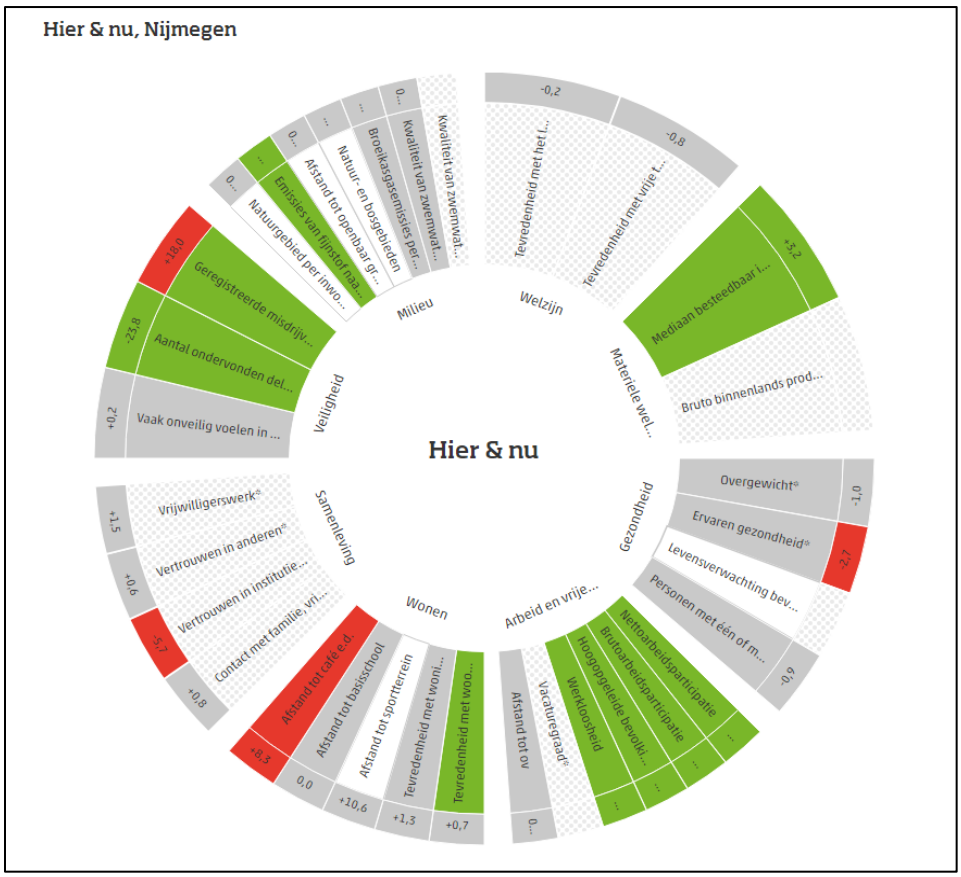

Figuur 1 Gezondheid als onderdeel van brede welvaart

Brede welvaart wordt niet alleen bezien het licht van het ‘hier en nu’, maar er wordt ook gekeken naar de effecten van onze manier van leven nu op het welbevinden van mensen ‘later’ (toekomstige generaties).

Nijmegen

Op regionaal niveau is er voor de gemeente Nijmegen een brede welvaartwiel beschikbaar met daarin de trends voor de stad in het ‘hier en nu’ en ‘later’.

De binnenste ring van het wiel toont de trendmatige ontwikkeling in de jaren 2015-2022. De buitenste ring geeft de meest recente verandering van jaar op jaar weer (Regionale Monitor Brede Welvaart 2023; CBS).

Bron: https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart/brede-welvaart-trend

Voor trends en voor de meest recente jaarlijkse mutaties is de betekenis van kleuren:
-Groen: de indicator beweegt in de richting die wordt geassocieerd met een stijging van de brede welvaart.

-Rood: de indicator beweegt in de richting die wordt geassocieerd met een daling van de brede welvaart.
-Grijs: de indicator stijgt of daalt niet significant.
-Wit: (nog) geen data beschikbaar of kan niet berekend worden.
-Gearceerd: gebruik gemaakt van de KDS methode waardoor er geen trend bepaald kan worden.

Het welvaartswiel voor 'later' (toekomstige generaties) ziet er als volgt uit.

Bron: https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart/brede-welvaart-trend

Uit dit wiel blijkt dat we in het Nijmegen van 'later' (toekomstige generaties) meer bebouwd terrein zullen hebben (dat ten koste gaat van ons natuurlijk kapitaal), dat de ervaren gezondheid de komende jaren zal afnemen en dat de gemiddelde schulden per huishouden zullen toenemen en ook hoger zullen zijn dan in andere gemeenten.